

BADANIE ROZPOWSZECHNIENIA STOSOWANIA KAMIZELEK ASEKURACYJNYCH I KAMIZELEK RATUNKOWYCH WŚRÓD POLSKICH KAJAKARZY AMATORÓW

Aleksandra Jaremek¹⁾, Barbara Nieradko-Iwanicka²⁾, Jan Iwanicki³⁾, Janusz Iwanicki⁴⁾, Joanna Niezbecka⁵⁾, Karolina Turżańska⁵⁾

- 1) Studenckie Koło Naukowe przy Zakładzie Higieny i Epidemiologii Uniwersytetu Medycznego w Lublinie
- 3) Wydział Nauk Medycznych, Katedra Higieny i Epidemiologii, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, Pland
- 3) Państwowe Szkoły Budownictwa i Geodezji w Lublinie
- 4) Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie
- 5) Klinika Rehabilitacji i Ortopedii Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

STRESZCZENIE

Bezpieczeństwo jest jednym z głównych aspektów związanych z aktywnościami fizycznymi prowadzonymi na wodzie lub w bezpośrednim sąsiedztwie wody. Corocznie w Polsce tonie kilkaset osób. Użytkowanie kajaka posiada liczne aspekty prawne. W świetle polskich przepisów kajak jest statkiem. Statki użytkowane na śródlądowych drogach wodnych muszą spełniać wymogi techniczne i wymogi dotyczące wyposażenia ratunkowego określone w szczegółowych przepisach. Jednym z nich obowiązek wyposażenia statku w kamizelki ratunkowe w liczbie odpowiadającej liczbie pasażerów statku. Z zastrzeżeniem, że do spełnienia wymogu wystarczy samo wyposażenie statku w kamizelki ratunkowe, a nie ich używanie, rozumiane jako ubranie w kamizelkę osoby przebywającej na statku. Badanie miało na celu ustalenie postaw i zachowań polskich kajakarzy w sferze użytkowania kajaka, szczególnie dotyczących bezpieczeństwa i komfortu, ze szczególnym uwzględnieniem kamizelki asekuracyjnej jako popularnego środka zwiększającego bezpieczeństwo na wodzie. Badanie przeprowadzono w formie autorskiej ankiety umieszczonej w grupach skupiających kajakarzy na popularnym portalu społecznościowym. Łącznie wszystkie grupy kajakowe w których umieszczono ankietę liczą blisko 15 000 uczestników. Ankieta była anonimowa i dobrowolna. W badaniu wzięło udział 257 osób, w tym 172 mężczyzn (67%) i 85 kobiet (33%). 25 osób opatrzyło ankietę swobodnymi wypowiedziami dotyczącymi badanego zagadnienia. Uczestnicy badania swoje umiejętności kajakowe oceniają jako: średniozaawansowany 43,6 %, zaawansowany 38,9%, początkujący 9,7%, ekspert 7,4%, jedna osoba zadeklarowała poziom „instruktor”. 42 % badanych deklaruje, że kajakiem pływa kilkadziesiąt dni w roku, 37,4 % - kilkanaście dni w roku, 15,6 % - jeden do kilku dni w roku, 4,3% - kilka razy w tygodniu, pojedyncze osoby udzieliły innych odpowiedzi. Większość respondentów (72,8 %) posiada swoje własne kamizelki asekuracyjne. 27,2% ankietowanych nie posiada takich kamizelek, co pozwala sądzić, że wypożyczają je razem z kajakami.

Wnioski:

1. Brak spójnych i jasnych przepisów regulujących obowiązki w sferze bezpieczeństwa osób używających amatorsko kajaki.
2. Wysoki poziom świadomości dotyczącej bezpieczeństwa używania kajaka i środków zwiększających bezpieczeństwo wśród ankietowanych średniozaawansowanych i zaawansowanych kajakarzy.
3. Znaczna popularność kamizelek asekuracyjnych wśród kajakarzy, przy braku regulacji prawnej dopuszczającej ten środek jako podstawowy i wystarczający w kajakarstwie.

Słowa kluczowe: kamizelki asekuracyjne; kamizelki ratunkowe; kajakarze.

ARTICLE INFO

PolHypRes 2023 Vol. 82 Issue 1 pp. 103 – 114

ISSN: 1734-7009 eISSN: 2084-0535

DOI: 10.2478/phr-2023-0006

Pages: 12, figures: 0, tables: 1

page **www of the periodical:** www.phr.net.pl

Typ artykułu: oryginalny

Termin nadesłania: 27.10.2022 r.

Termin zatwierdzenia do druku: 14.11.2022

r.

Publisher

Polish Hyperbaric Medicine and Technology Society

WSTĘP

Bezpieczeństwo jest jednym z głównych aspektów związanych z aktywnościami fizycznymi prowadzonymi na wodzie lub w bezpośrednim sąsiedztwie wody. Polska Policja publikuje roczne dane dotyczące utonięć z których wynika, że w wyniku utonięcia corocznie ginie w Polsce kilkaset osób. I tak, w poszczególnych latach odnotowano: 2012 - 449 zgonów, 2013 - 709 zgonów, 2014- 648 zgonów, 2015-573 zgonów, 2016 - 504 zgonów, 2017 - 457 zgonów, 2018 - 545 zgonów, 2019 - 456 zgonów, 2020 - 460 zgonów, 2021 - 408 zgonów. Jako najczęstsze okoliczności prowadzące do utonięcia Policja wskazuje: kąpiel w miejscu niestrzeżonym, lecz nie zabronionym, nieostrożność w czasie przebywania nad wodą, nieostrożność w czasie łowienia ryb, kąpiel w miejscu zabronionym oraz spożycie alkoholu. Opublikowane na stronie internetowej Policji dane statystyczne nie uwzględniają wypadków którym ulegają kajakarze [1]. W związku z tym, że publikowane dane nie wyczerpują problematyki niniejszego badania, wystąpiono do Komendy Głównej Policji (KGP), Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej (KGPS) oraz Zarządu Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego (WOPR) z wnioskiem o udostępnienie danych o utonięciach kajakarzy, oraz o liczbie prowadzonych akcji poszukiwawczych i ratunkowych w odniesieniu do kajakarzy. Uzyskano odpowiedzi, że takie dane nie są gromadzone.

Niezależnie od danych gromadzonych i udostępnianych przez Policję i służby ratunkowe wypadki kajakowe są częstymi tematami serwisów informacyjnych, szczególnie w sezonie letnim. Informacje prasowe zwykle nie zawierają pełnego opisu zdarzenia i eksponują wątki sensacyjne. Jednak wpisanie w wyszukiwarkę internetową słów: „kajakarz”, „kajak”, „wypadek”, „utonięcie”, pozwala na uzyskanie do kilkudziesięciu wyników z ostatnich lat. Wybrane wyniki wyszukiwań:

„Tragedia na Mazowszu. 21-letni kajakarz utonął nad ranem w Jeziorze Górkim” – Warszawa Nasze Miasto 2022r.[2].

„Tragedia pod Koniecpolem, na rzece Pilica. Utonął mężczyzna, który płynął kajakiem.” - Częstochowa Nasze Miasto 2022r. [3].

„Pusty kajak, ale gdzie kajakarz? Teraz zapłaci za swoje zachowanie.” – Dziennik Wschodni 2022r. [4].

„Tykocin. Podczas spływu Narwią przewrócił się kajak. Nie żyje 33-latek” – Polsat News 2022r. [5].

„Mężczyzna wypadł z kajaka do Bugu. Poszukują go służby ratownicze” TVP Warszawa 2022r [6].

Użytkowanie kajaka posiada liczne aspekty prawne. W świetle polskich przepisów kajak jest statkiem. Zgodnie z ustawą o żegludze śródlądowej statkiem jest każde urządzenie pływające o napędzie mechanicznym lub bez napędu mechanicznego używane na śródlądowych drogach wodnych [7]. Przy czym, nie wszystkie polskie wody należą do kategorii „śródlądowych dróg wodnych”. Lista śródlądowych dróg wodnych została opublikowana w odrębnych przepisach i obejmuje 30 pozycji wód zaliczanych do tej kategorii, w tym rzeki i odcinki rzek, kanały oraz jeziora [8]. Statki użytkowane na śródlądowych drogach wodnych muszą spełniać wymogi techniczne i wymogi dotyczące wyposażenia ratunkowego określone w szczegółowych przepisach. Jednym z nich obowiązek wyposażenia statków kamizelki ratunkowe w liczbie odpowiadającej liczbie pasażerów statku. Z zastrzeżeniem, że do spełnienia wymogu wystarczy samo wyposażenie statku w kamizelki ratunkowe, a nie ich używanie rozumiane jako ubranie w kamizelkę osoby przebywającej na statku [9]. Za brak obowiązkowego wyposażenia statku żeglugi śródlądowej grozi kara grzywny [10]. Warto przy tym zaznaczyć, że przepisy te zdają się dotyczyć wyłącznie wód wymienionych enumeratywnie w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2019 r. w sprawie śródlądowych dróg wodnych. Przytaczane przepisy są na tyle niejasne i nie przystające do specyfiki kajakarstwa, że ich stosowanie lub nie stosowanie, w tym ewentualne nakładanie kar na kajakarzy, może być uzależnione nie tyle od znajomości prawa, co od poczucia zdrowego rozsądku użytkownika kajaka i konkretnego policjanta dokonującego kontroli. Mając na względzie powyższe zwrócono się do KGP o udostępnienie danych dotyczących interwencji Policji w sytuacjach niezgodnego z prawem wyposażenia kajakarzy. Odpowiedzi nie uzyskano.

Trzeba wskazać, że w Polsce posiadanie i używanie kajaka nie wymaga dopełnienia żadnych formalności. W szczególności nie istnieje żaden państwowy system szkolenia, egzaminowania i licencjonowania kajakarzy, jak to ma miejsce w przypadku żeglarzy jachtowych lub sterników motorowodnych. Sprzęt kajakowy nie podlega rejestracji. Do niedawna obowiązkowi rejestracji podlegały kajaki przeznaczone do wędkowania, jednak ten obowiązek został zniesiony w 2020 r. [11].

Z potrzeby ustandaryzowania kompetencji kajakowych stworzono Polski System Kwalifikacji Kajakowych (PSKK). Jest on opisywany jako oddolna inicjatywa grupy doświadczonych kajakarzy i instruktorów i dość intensywnie promowany od kilku lat [12].

Ponadto, Polski Związek Kajakowy (PZKaj) prowadzi szkolenia dla animatorów, przewodników i instruktorów tzw. kajakarstwa powszechnego PZKaj [13].

Brak dobrowolnych szkoleń czy wręcz podstawowych umiejętności nie stoi jednak na przeszkodzie w posiadaniu i użytkowaniu kajaka nawet w najtrudniejszych warunkach.

Obowiązkowym na statkach śródkiem ratunkowym jest kamizelka ratunkowa. Parametry kamizelek ratunkowych określają stosowne polskie normy. W skrócie: kamizelka ratunkowa jest środkiem ratunkowym o wyporności co najmniej 100N, którego parametry mają zapewnić pływalność osobie nie potrafiącej pływać, nawet w sytuacji utraty przytomności, poprzez ułożenie takiej osoby twarzą do góry i zapewnienie jej możliwości oddychania. Parametry kamizelki ratunkowej szczegółowo określa Polska Norma (PN) [14]. Trzeba jednak zaznaczyć, że kamizelka ratunkowa jest środkiem ratunkowym, którego przydatność w kajakarstwie jest umiarkowana, ze względu na budowę znacząco ograniczającą swobodę ruchów kajakarza oraz trudności w obraniu właściwej pozycji w kokpicie kajaka, szczególnie w jednostkach wąskich i ciasnych.

Prawny obowiązek wyposażenia jednostki pływającej w kamizelki ratunkowe oznacza wyłącznie obowiązek ich posiadania w kajaku, nie zaś stałe przebywanie w kamizelce.

Takie zapisy stoją w pewnej sprzeczności z praktyką kajakową. Jednym z podstawowych zagrożeń kajakowych jest wywrotka kajaka („kabina”) i wpadnięcie kajakarza do wody. Polski System Kwalifikacji Kajakowych identyfikuje to zagrożenie jako na tyle istotne i powszechne, że ćwiczenie zachowania w czasie wywrotki kajaka zaleca na samym początku

podstawowego szkolenia kajakowego [15]. Mając na względzie zwykle bardzo dynamiczny przebieg kabiny spowodowany napłynięciem na niewidoczną przeszkodę, wysoką falę czy szybki nurt wody, samo „wyposażenie” kajaka w kamizelkę ratunkową w żaden sposób nie poprawia bezpieczeństwa osoby, która znalazła się w wodzie.

Alternatywnie i powszechnie stosowanym w kajakarstwie turystycznym jest środek asekuracyjny poziom użytkowania 50, nazywany potocznie „kamizelką asekuracyjną”. Kamizelka asekuracyjna zapewnia zdecydowanie niższy poziom ochrony niż kamizelka ratunkowa, zarówno jeśli chodzi o wymaganą wyporność - 50N jak i budowę która pomaga utrzymać się na wodzie osobom potrafiącym pływać, nie zapewnia jednak w wodzie właściwej pozycji osobom nieprzytomnym [16]. Kamizelka asekuracyjna zapewnia jednak odpowiednią swobodę ruchów i komfort użytkowania, przez co stała się podstawowym środkiem asekuracyjnym powszechnie używanym w amatorskim kajakarstwie.

Oba rodzaje środków, w potocznym rozumieniu bywają mylone i nazywane są wspólnym określeniem „kapok”.

CEL

Badanie miało na celu ustalenie postaw i zachowań polskich kajakarzy w sferze użytkowania kajaka, szczególnie dotyczących bezpieczeństwa i komfortu, ze szczególnym uwzględnieniem kamizelki asekuracyjnej jako popularnego środka zwiększającego bezpieczeństwo na wodzie.

METODY

Badanie przeprowadzono w formie autorskiej ankiety umieszczonej w grupach skupiających kajakarzy na popularnym portalu społecznościowym. Jako miejsce publikacji wybrano następujące grupy: Kajakarstwo Turystyczne i Zwałkowe, Kajaki, Kajakarstwo Turystyczne Polska, Pływam Dmuchańcem, Spływy Kajakowe, Kajaki Polska Północna. Łącznie wszystkie grupy kajakowe liczyły około 15 000 uczestników. Przed publikacją ankiety uzyskano zgody administratorów grup społecznościowych na ich publikację. Ankieta była anonimowa i dobrowolna, nie gromadziła danych o respondentach. Ankieta była dostępna publicznie w dniach 4 – 7 listopada 2022r., a następnie została zamknięta, po uzyskaniu 257 wypełnionych ankiet. Ankietowani byli proszeni o wypełnienie ankiety jeden raz. Sposób opublikowania ankiety dodatkowo pozwalał respondentom na wyrażenie swobodnej wypowiedzi lub komentarza do ankiety w części nie objętej pytaniami.

Tab.1

Kwestionariusz.				
l.p.	Pytanie/opcje wyboru			Opcje odpowiedzi
1.	Moja	pleć/jednokrotny	wybór	kobieta mężczyzna
2.	Moja samoocena stopnia kajakowych/jednokrotny	umiejętności	wybór	początkujący średnio zaawansowany ekspert inna odpowiedź zaawansowany
3.	Kajakiem	pływam/jednokrotny	wybór	jeden do kilku dni w roku kilkanaście dni w roku kilkadziesiąt dni w roku regularnie kilka razy w tygodniu inna odpowiedź
4.	Moja główna /jednokrotny wybór	aktywność kajakowa to	to	spływy jednodniowe spływy kilkudniowe spływy kilkunastodniowe regularne wędkowanie z kajaka treningi inna odpowiedź
5.	Posiadam swój kajak/jednokrotny wybór		wybór	tak nie
6.	Preferuję	kajaki/jednokrotny	wybór	szttywne (plastik, włókno) pompowane składane inna odpowiedź
7.	Zazwyczaj /maks.	pływam 2	kajakiem po odpowiedzi	rzekach nizinnych rzekach górskich jeziorach, zalewach zatokach morskich otwartym morzu inna odpowiedź
8.	Zazwyczaj odpowiedź	kajakiem pływam/jednokrotna		w grupie samotnie

9.	W czasie pływania kajakiem kamizelki asekuracyjnej używam/jednokrotny wybór	zawsze zazwyczaj czasami nigdy	
10.	Używam kamizelki asekuracyjnej/jednokrotny wybór	własnej wypożyczonej	
11.	Preferuję kamizelki asekuracyjne/jednokrotny wybór	z wypełnieniem stałym (pianka) pneumatyczne	
12.	Kupując kamizelkę asekuracyjną kieruję się/ maks. 3 odpowiedzi	ceną estetyką jakością marką komfortem praktycznością poziomem bezpieczeństwem inna odpowiedź	producenta użytkownika
13.	Najlepsze miejsce by kupić kamizelkę asekuracyjną to/jednokrotny wybór	sklep stacjonarny sklep internetowy portal ogłoszeniowy-kamizelki używane	
14.	Wypożyczając kamizelkę asekuracyjną kieruję się/maks. 3 odpowiedzi	estetyką jakością stopniem zużycia komfortem użytkownika praktycznością poziomem bezpieczeństwem w wypożyczalniach nie ma możliwości wyboru odpowiedniej kamizelki inna odpowiedź	
15.	Pływając kajakiem używam innego wyposażenia zwiększającego bezpieczeństwo/dowolna liczba odpowiedzi	gwizdek sygnalizacyjny lampka sygnalizacyjna rzutka komory wypornościowe pławka dymna kask zapasowe wiosło inna odpowiedź	
16.	Pływając kajakiem używam dodatkowego wyposażenia zwiększającego komfort/dowolna liczba odpowiedzi	rękawice kombinezon suchy kombinezon mokry-pianka buty kajakowe fartuch kurtka kajakowa spodnie kajakowe inna odpowiedź	

WYNIKI

W badaniu wzięło udział 257 osób, w tym 172 mężczyzn (67%) i 85 kobiet (33%). 25 osób opatrzyło ankietę swobodnymi wypowiedziami dotyczącymi badanego zagadnienia.

Uczestnicy badania swoje umiejętności kajakowe oceniają jako: średniozaawansowany 43,6 %, zaawansowany 38,9%, początkujący 9,7%, ekspert 7,4%, jedna osoba zadeklarowała poziom „instruktor”. 42 % badanych deklaruje, że kajakiem pływa kilkadziesiąt dni w roku, 37,4 % - kilkanaście dni w roku, 15,6 % - jeden do kilku dni w roku, 4,3% - kilka razy w tygodniu, pojedyncze osoby udzieliły innych odpowiedzi.

Jako główną aktywność kajakową respondenci wskazują spływy jednodniowe – 45,9%, spływy kilkudniowe – 41,2%, spływy kilkunastodniowe 5,8%, regularne treningi – 3,9%, pojedyncze osoby deklarują inne rodzaje aktywności.

W grupie respondentów 70,8% osób posiada swój własny kajak, przy czym 74,3% preferuje kajaki „sztywne”, zbudowane z tworzyw sztucznych (polietylen, włókna), 21,4 % osób preferuje kajaki pompowane, zaś 2,3% kajaki składane, pojedyncze osoby wymieniają packrafty i kanu.

Jako preferowane wody do aktywności kajakowej (możliwość dwóch odpowiedzi) ankietowani wymieniają: rzeki nizinne - 90,3%, jeziora i zalewy - 47,1%, rzeki górskie - 26,8%, zatoki morskie - 5,4%, otwarte morze 1,9%, oraz pojedyncze odpowiedzi: „rzeki zwałkowe”, „kanały”, „wszystkie trudne akweny”. Przy czym, 66,5 % ankietowanych deklaruje, że pływa kajakiem w grupie zaś 33,5% osób pływa samotnie.

Podsumowanie odpowiedzi w tej części pozwala uznać, że większość ankietowanych cechuje się doświadczeniem kajakowym od średnio zaawansowanego do eksperckiego oraz znaczną regularnością aktywności kajakowej. Znaczna większość ankietowanych posiada swój własny sprzęt oraz deklaruje wyraźne preferencje co do rodzaju używanego kajaka

ze względu na jego konstrukcję – przeważają kajaki „sztywne” i pompowane. Co znamienne, 1/3 ankietowanych pływa kajakiem samotnie, co by wskazywało na wysoką samocenę własnych umiejętności i przygotowania do pokonywania możliwych trudności (przenoski, pokonywanie zwałek, wywrotki).

Respondenci deklarują, że ich główne aktywności kajakowe mają miejsce na rzekach nizinnych oraz jeziorach i zalewach, jako trzecią opcję wskazują rzeki górskie. Wskazane w odpowiedziach rodzaje wód używanych do aktywności kajakowej odpowiadają ogólnym cechom wód polskich, charakteryzujących się przewagą rzek nizinnych, jezior i zalewów, przy czym aż 88 % terytorium Polski leży w rejonie dorzeczy Wisły i Odry [17].

W części ankiety poświęconej bezpieczeństwu na wodzie uzyskano informacje, że większość respondentów (72,8 %) posiada swoje własne kamizelki asekuracyjne, co odpowiada deklaracjom o posiadanym sprzęcie pływającym (70,8%). 27,2% ankietowanych nie posiada takich kamizelek, co pozwala sądzić, że wypożyczają je razem z kajakami. Ankietowani mają też wyraźne preferencje co do rodzaju kamizelek. Zdecydowana większość preferuje kamizelki asekuracyjne z wypełnieniem stałym (94,2%), zaś nieliczni (5,8 %) używają kamizelek pneumatycznych.

Ankietowani deklarują cechy kamizelek asekuracyjnych jakie są dla nich najważniejsze przy zakupie sprzętu (możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi). Dominują tutaj: komfort użytkowania (łatwość zakładania, swoboda ruchów, zakres regulacji) – 75,1% odpowiedzi, bezpieczeństwo (wyporność, certyfikaty) – 55,6% odpowiedzi, jakość wykonania – 38,5% odpowiedzi, praktyczność (kieszonki, uchwyty, dodatkowe wyposażenie) – 35,4% odpowiedzi, cena – 31,5 % odpowiedzi, estetyka – 12,5% i marka producenta – 3,1%. Zanotowano też inne pojedyncze odpowiedzi w tym: „przeznaczenie – inna na góry, inna na niziny”, „ilość miejsca zajmowanego przez kamizelkę”.

Jako najlepsze miejsce do zakupu kamizelki wskazuje się sklep stacjonarny – 49,4% lub sklep internetowy 46,3%. Nieliczni – 4,3% wskazali portal ogłoszeniowy – dotyczy kamizelek używanych.

Podobny rozkład odpowiedzi odnotowano przy pytaniu jakie cechy kamizelki asekuracyjnej są najważniejsze przy wypożyczeniu kamizelki (możliwość wielokrotnego wyboru odpowiedzi). Komfort użytkowania wskazuje – 43,6% osób, bezpieczeństwo – 27,6 % osób, stopień zużycia – 26,8% osób – 14,8%, praktyczność – 9,7% osób, estetyka – 8,9% osób. Odnotowano też odpowiedzi trudne do zakwalifikowania, np. „biorę co dają” lub „jaka jest dostępna”. W przypadku wypożyczalni znamienne jest to, że 41,6 % ankietowanych uważa że wypożyczalnie nie posiadają odpowiednich dla nich kamizelek.

W części badania poświęconej bezpieczeństwu umożliwiono ankietowanym wskazanie również innych środków zwiększających bezpieczeństwo na wodzie poprzez wielokrotny wybór z listy lub wpisanie odpowiedzi własnej. I tak: 42,8% – osób deklaruje, że używa gwizdka sygnalizacyjnego, 40,1% – rzutki ratowniczej, 36,6% – komór wypornościowych, 27,2% – kasku, 20,2% – zapasowego wiosła, 10,1% – lampki sygnalizacyjnej, 2,7% – pławki dymnej. Wśród pojedynczych odpowiedzi (poniżej 1%) odnotowano: apteczkę, nóż, telefon, radiotelefon, pistolet sygnałowy, bojkę „Pamelka”, kamizelkę ratunkową, pompkę, patent holowniczy oraz odpowiedzi których nie można zakwalifikować do konkretnej kategorii. 13,6% ankietowanych odpowiedziało, że nie używa żadnego innego wyposażenia zwiększającego bezpieczeństwo.

Odpowiedzi udzielone w części badania dotyczącej bezpieczeństwa na wodzie, pozwalają stwierdzić, że ankietowani posiadają wysoką znajomość zasad bezpieczeństwa i dostępnego sprzętu zwiększającego bezpieczeństwo. Wskazują na używanie zróżnicowanego sprzętu, w tym do kontaktu, sygnalizacji wzywania pomocy (gwizdki, pławki dymne, telefony, radiotelefony, pistolet sygnałowy), pozwalającego udzielić pomocy innym kajakarzom (rzutka, patent holowniczy, bojka „Pamelka”), chroniącego przed zatopieniem kajaka (komory wypornościowe), chroniącego przed urazami (kask), wspomagającego przy utracie wiosła (wiosło zapasowe). Ankietowani w przeważającej większości deklarują używanie innego wyposażenia oprócz posiadanej kamizelki asekuracyjnej.

W czasie rekreacyjnego pływania kajakiem ważne jest zachowanie osobistego komfortu kajakarza, co wpływa nie tylko na przyjemność obcowania z naturą, ale również na indywidualne bezpieczeństwo. I tak: 71,6% ankietowanych używa butów kajakowych, 59,5 – rękawic, 48,2% – fartucha, 40,1% – kurtki kajakowej, 25,3 % – spodni kajakowych, 19,5% – kombinezonu mokrego – pianki, a 12,1% – kombinezonu suchego. Pojedyncze odpowiedzi: wodery, czapka, okulary, podkładki neoprenowe na siedzenia, worek wodoszczelny, bielizna termiczna, łapawice (rodzaj rękawic), „nie używam”. Trzeba wskazać, że część wyposażenia zwiększającego komfort znacząco wpływa na bezpieczeństwo kajakarza. Kombinezony suche i mokre chronią przed wychłodzeniem, buty i rękawice chronią przed urazami stóp i dłoni, fartuch chroni kokpit przed zalaniem.

Pomimo wysokiej świadomości wymogów bezpieczeństwa, przy zakupie lub wypożyczeniu kamizelki, komfort jest zawsze pierwszym kryterium wyboru, zaś bezpieczeństwo drugim. Zwraca też uwagę, że tylko pojedynczy ankietowani w ramach opcji „inna odpowiedź” lub swobodnej wypowiedzi dołączonej do ankiety, wskazują na używanie kamizelki ratunkowej, co również może być związane z praktycznymi uwarunkowaniami jej użytkowania. Kamizelki ratunkowe zapewniają poziom bezpieczeństwa, znacznie przewyższający poziom bezpieczeństwa kamizelek asekuracyjnych, jednak uchodzą za niewygodne w użytkowaniu i znacznie utrudniające wiosłowanie, czego wyraz uczestnicy badania dawali w swobodnych wypowiedziach lub komentarzach dołączanych do ankiety. Interesujące jest też to, że mimo deklaracyjnego użytkowania zróżnicowanego wyposażenia poprawiającego bezpieczeństwo, tylko 56,4% kajakarzy odpowiedziało że używa kamizelki asekuracyjnej „zawsze”, a 16,7 % że „zazwyczaj”, 22,6% używa jej „czasami”, zaś 4,3 % „nigdy”.

DYSKUSJA

Kamizelki ratunkowe i środki asekuracyjne 50 N (kamizelki asekuracyjne) nie są środkami tożsamymi co do ich właściwości i przeznaczenia. Są jednak zalecane i używane w sportach wodnych, w tym w kajakarstwie w celu zmniejszenia zagrożenia utonięciem. Abstrahując od niejasności prawnych dotyczących obowiązku wyposażenia urządzeń pływających, zarówno kamizelki ratunkowe jak i kamizelki asekuracyjne zwiększają bezpieczeństwo użytkownika [18].

Incydenty związane z kajakarstwem są częste i mają gwałtowny przebieg. Potwierdza to badanie akcji ratunkowych prowadzonych przez Bieszczadzkie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe na zbiorniku Solina. Jako ważne przyczyny incydentów podaje się błędy ludzkie, zmiany warunków pogodowych, nietrzeźwość [19].

Warto też zaznaczyć, że ryzyko wystąpienia incydentów i waga ich konsekwencji dla uczestników nie są jednakowe. Poziom zagrożenia zależy od wielu czynników: odległości od przystani lub lądu, warunków pogodowych, głębokości wody, wartości nurtu rzeki czy zafalowania zbiornika wodnego. Ryzyko to można stopniować od znikomego do ekstremalnego [20]. Ryzyka związane z uprawianiem amatorskich aktywności wodnych czy wykonywaniem profesji związanych z pracą na wodzie lub pod wodą są niezwykle zróżnicowane i wymagają stosowania adekwatnych środków bezpieczeństwa. Jako biegunowo odmienne niż w amatorskim kajakarstwie, co do charakteru i możliwych skutków, można przywołać zagrożenia związane z nurkowaniem. Nurkowe środki ratunkowe podobnie jak w przypadku kajakarstwa, ewoluowały od typowych kamizelek ratunkowych, w kierunku specjalistycznych wielofunkcyjnych urządzeń ratunkowych. Nurkowe środki ratunkowe podobnie jak w przypadku kamizelek ratunkowych, powinny utrzymać nieprzytomnego nurka na powierzchni wody, w pozycji umożliwiającej oddychanie. Przy czym podobnie jak w kajakarstwie w zabezpieczeniach nurkowych obserwowane są okresowe trendy odnośnie używania konkretnych środków bezpieczeństwa, a jednocześnie występują znaczne różnice w funkcjonalnościach sprzętu [21].

Wywołuje to refleksję, że prawny wymóg wyposażenia kajaka w kamizelkę ratunkową i ściśle jego przestrzeganie w pewnych warunkach może być nadmiarowy, zaś w wielu przypadkach nie tylko nie będzie zwiększał poziomu bezpieczeństwa kajaka, ale może poziom bezpieczeństwa zmniejszać. Należy zadać pytanie czy z punktu widzenia bezpieczeństwa kajaka nie byłoby korzystniejsze nałożenie powszechnego obowiązku posiadania na sobie kamizelki ratunkowej w czasie używania kajaka (osoby nie potrafiące pływać i dzieci) i alternatywnie obowiązku posiadania na sobie kamizelki asekuracyjnej (wszyscy pozostali).

WNIOSKI

- Brak spójnych i jasnych przepisów regulujących obowiązki w sferze bezpieczeństwa osób używających amatorsko kajaki.
- Wysoki poziom świadomości dotyczącej bezpieczeństwa używania kajaka i środków zwiększających bezpieczeństwo wśród ankietowanych średniozaawansowanych i zaawansowanych kajakarzy.
- Znaczna popularność kamizelek asekuracyjnych wśród kajakarzy, przy braku regulacji prawnej dopuszczającej ten środek jako podstawowy i wystarczający w kajakarstwie.

BIBLIOGRAFIA

1. <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/utonienia/48927,Utonienia-2021.html> cytowano 08.11.2022;
2. <https://warszawa.naszemiasto.pl/tragedia-na-mazowszu-21-letni-kajakarz-utonial-nad-ranem-w/ar/c15-8893593> cytowano 8.11.2022;
3. <https://czestochowa.naszemiasto.pl/tragedia-pod-koniec-polem-na-rzece-pilica-utonial-mezczyzna/ar/c16-9049765> cytowano 8.11.2022;
4. <https://www.dziennikwschodni.pl/lubartow/alarm-podczas-splywu-kajakowego-wieprzem-powodem-byl-36-latek,n,1000311019.html> cytowano 8.11.2022;
5. <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2022-06-26/tykocin-podczas-splywu-narwia-przewrocil-sie-kajak-nie-zyje-33-latek/> cytowano 8.11.2022;
6. <https://warszawa.tvp.pl/60313101/mezczyzna-wypadl-z-kajaka-do-bugu-poszukujacy-go-sluzby-ratownicze> cytowano 8.11.2022;
7. Art. 5. 1. pkt 1 ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. o żegludzie śródlądowej;
8. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 2019 r. w sprawie śródlądowych dróg wodnych;
9. § 6.1 rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 5 listopada 2010r. w sprawie wymagań technicznych i wyposażenia statków żeglugi śródlądowej oraz upoważnienia podmiotów do wykonywania przeglądów technicznych statków;
10. Art. 62 ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. o żegludzie śródlądowej;
11. Ustawa z dnia 12 kwietnia 2018 r. o rejestracji jachtów i innych jednostek pływających o długości do 24 m.;
12. <https://www.pskk.org.pl> cytowano 08.11.2022;
13. <https://pzka.pl/szkolenia-kkdw/> cytowano 08.11.2022;
14. PN-EN ISO 12402-4:2007;
15. Sawicki B. Konstrukcja dobrego kajaka. Wiosło. 2016;1;
16. PN-EN ISO 12402-5;
17. Główny Urząd Statystyczny. Ochrona środowiska. Warszawa. 2019;
18. Pościł A. Zastosowanie środków ochrony indywidualnej podczas uprawiania wybranych dyscyplin sportowych. Bezpieczeństwo pracy.2006; 2;
19. Kaganek K, Sulkiewicz Ł. Analiza akcji ratowniczych na Jeziorze Solińskim w turystyce i rekreacji w latach 2005-2015. Kultura Bezpieczeństwa.2020;38:18-46;
20. Zalewski T, Telak J. Szacowanie ryzyka i kategoryzacja wskaźnikami pomiarowymi rozwoju bezpieczeństwa wodnego. Stan, perspektywy i rozwój ratownictwa, kultury fizycznej i sportu w XXI wieku. Bydgoszcz. 2011;
21. Żebrowska A, Siemionkowski P, Mikołajczyk R, Łakomy O. Ocena obciążenia fizjologicznego nurka podczas utrzymywania się w pozycji pionowej na powierzchni w zależności od wykorzystanego urządzenia ratunkowo-wypornościowego. Polish Hyperbaric Research. 2021;3.

Barbara Nieradko-Iwanicka

Zakład Higieny i Epidemiologii Uniwersytet Medyczny w Lublinie
ul Chodźki 7, 20-093 Lublin
e-mail: barbara.nieradko-iwanicka@umlub.pl